

Göncz László

Magyar értékek és szimbólumok a Muravidéken

Minden nemzeti közösség esetében a nemzeti szimbólumok szerepe és értékelése szorosan összefügg az adott közösség nemzettudatának állapotával. Határon túlra szorult kisebbségi közösségekre az állítás különösképpen érvényes – tekintet nélkül az etnikum nagyságrendjére és egyéb mennyiségi mutatóira –, azonban az úgynevezett többségi nemzetekre is hasonlókat mondhatunk el. Egy ország társadalmát például aszerint is tagolhatjuk, hogy ki-ki milyen módon viszonyul saját nemzeti értékeihez, anyanyelvéhez, és ha a politika berkeibe evezünk, máris az érdekcsoportok és a pártok mezején találjuk magunkat. E bonyolult kérdés és viszonyrendszer boncolgatását ez alkalommal semmiképpen sem szeretném folytatni, csupán utalni kívántam a nemzeti tudat állapota és a nemzeti kötődöttségünket jelképesen megnyilvánító szimbólumok szoros kapcsolatára mikro és makro szinten.

Hogy az egyik legkisebb határon túlra szakadt magyar közösség, a muravidéki magyarság esetében a nemzeti tudat alakulása és a nemzeti szimbólumok tekintetében mi a helyzet, a következőekben azt kívánom valamennyire megvilágítani. Írásomban részben történelmi és művelődéstörténeti forrásokat ismertetek, részben a szlovéniai jogi viszonyokat és a muravidéki magyarság nemzettudatának állapotát vizsgálom, azonban a kérdés érzelmi oldalát is fontosnak tartom érinteni. Amint azt általában el szoktam mondani, most is hangsúlyozom, hogy a szimbólumok és nemzeti értékek tekintetében – mint egyébként számos más területen is – közösségünkre az ellentmondásosság a jellemző. Egyszerre találkozzunk precedens értéknek tűnő jogi rendelkezésekkel és több szempontból jelentős károsodást szenvedett nemzettudat-állapottal. Biztos azonban, hogy ha a 21. század elején a magyar értékekhez, szimbólumokhoz való viszonyát elemezzük a muravidéki magyar közösségnek, akkor – a Szlovéniában élő magyarságról általában megfogalmazott felszínes vélemények ellenére – Kánaánról aligha beszélhetünk. Ha viszont gazdasági, szociális és egzisztenciális szempontból közelítjük meg a kérdést, valamint a Szlovéniában kialakult kisebbségi jogvédelmi modellt vesszük alapul, akkor a vizsgálat eredménye alapvetően másabb, a helyzet pozitívabb képet festhet.

Fontos tehát pontosan megjelölni, hogy miről is beszélünk!

Hasonló jellegű elemzésekkor mindig fontos a történelemben visszatekinteni, és a jelenlegi állapotot valamelyik korábbi korszakhoz hasonlítani, vagy legalábbis érdemes a történelemből kiindulni. Ha a Mura mentén élő népek nemzeti tudatának állapotát a 19. és 20. század fordulója időszakában vizsgáljuk, akkor a mai-tól teljesen ellentétes helyzettel találkozunk. Az említett korszakban a később elcsatolt magyarok lakta települések erős nemzeti kötődésről számolnak be a források, ami a térséget valamennyire ismerők számára magától értetődő, hiszen a nyugati végeken különösképpen éberrel kellett őrködni a különböző, számtalan-szor káros (és nem idegen, mert minden idegen még nem feltétlenül rossz) áramlatok kivédése érdekében, amiről az Őrség, a Göcsej és a Hetés népe tökéletes példát mutatott. Nyugat-Pannonia magyar, illetve magyar érzelmű népe a 14. századra kialakult nyelvhatárt megvédte minden török, szláv és német nyomással szemben. Fontos azonban azt is ismertetni, hogy a Mura mentén élő, mintegy hetvenezer lélekszámú szlovén lakosság erősen magyar kötődésű volt, a nem magyar anyanyelvű, hungarusz tudatú magyarországi populáció egyik primer példája. A magyarországi szlovének büszkén kiálltak az 1848-as magyar forradalmi vívmányok mellett, nemzetőrségeket szerveztek, a szabadságharcban több százan részt vettek. És tették azt akkor, amikor Fényes Elek szerint a szlovén lakoságnak csupán 15-20%-a vagy még kevesebb hányada beszélt magyarul. Nemzeti kötődésüket mi sem bizonyítja jobban, mint hogy templomaik legtöbbször még ma is magyar a védőszentje, a magyarok Nagyasszonyát a sajátjuknak tekintették, és házaik vakolatára, vagy a tetőzet deszkázatára szívesen vésték rá a magyar koronát. A magyar koronával kifejezett nemzeti kötődésüket még ma is bizonyítja egy színszlovén település, Martjanci (egykor: Mártonhely) roskadozó házának homlokzata.

A Mura bal partján élő szlovénség nemzeti identitásának a vizsgálatára e tanulmány keretében nem kívánok részletesen kitérni. Néhány jellemzőre azonban fontos kitérni. Vitathatatlan tény, hogy az említett kö-

zösség magyar kötődése az elcsatolás időszakában valamennyire megtört, majd a két világháború között tovább gyengült, és a második világháború, illetve különösképpen a vasfüggöny korszakában teljesen megszűnt, sőt akkortól erőlesen szembefordult minden magyar értékkel, azonban a századforduló viszonyait jellemezve fontosnak tartom a szlovénség akkori szellemi vezérének, Franc Ivánóczy esperes úrnak (eredeti vezetékneve Kodila volt) a véleményét a nemzeti kötődés kérdésben idézni. A tekintélyes, a szlovénség által ma is nagyon tisztelt esperes-plébános a 20. század elején – egyebek mellett – a következőket mondta: „A szlovén nép békeszeretete és hűsége a magyar állam-széméhez egy részről, más részről pedig az uralkodó magyar faj lovagias előzékenysége és méltányos, igazságos gondolkozása, mely nem engedi meg magának mással szemben soha az agresszív faji politikát, hanem az állami életben is a keresztény szeretet elvét iparkodik érvényesíteni, eredményezte azt, hogy a szlovén nép története teljesen összeolvad a magyar nemzet történetével. És csakugyan nincsen a magyar történelemben egyetlen lap, vagy egyetlen sor, mely csak sejtetné is velünk, hogy e maroknyi kis szlovén nép valaha ne érezte volna magát a magyar haza éppen olyan polgárának, mint az uralkodó magyar faj bármely egyéb tagja.” Az embernek az idézet megismerése után az lehet a véleménye, hogy Ivánóczy még túlozott is, amikor a korabeli magyar politikai elitről szólt, mert – tetszik vagy nem – a századforduló időszakában Magyarországon már komoly nemzetiségi gondok nyilvánultak meg, és nem mindenki gondolkodott Mocsáry Lajos szellemében. Ami azonban a Mura menti szlovén közösségnek a Magyarországhoz való kötődését illeti, Ivánóczy az akkori valóságot fogalmazta meg.

A Mura mentén élő magyarság az első világháború, illetve az azt követő Károlyi-éra után, a Tanácsköztársaság időszakában is hű maradt hitéhez, nemzeti eszményeihez, ereklýeihez és jelképeihez, azért az sem volt véletlen, hogy az egyik ún. ellenforradalmi megmozdulás a nyugati végeken éppen Alsólendván volt, ahol szemtanúk szerint erős nemzeti kötődésű, kommunistaellenes polgárság élt a 20. század második évtizedének végén. Hogy a vörös uralom néhány óráss megdöntése nem járt sikerrel, azért az akkori kül- és belpolitikai helyzet, és nem az alsólendvaiak voltak felelősek.

Az 1919-es esztendőt a Mura mente vonatkozásában többszörösen sajátosnak tekinthetjük. Egyrészt a terület Magyarországtól történő elcsatolására akkor került sor, másrészt, az elcsatolás folyamata rendkívül furcsa, számos mozzanatában – persze felszínes megítélés szerint – véletlenszerű körülmények között zajlott. Annyit ez alkalommal is szükséges hangsúlyozni, hogy Muravidék az a területe a Kárpát-medencének, amelynek a kisantant országokhoz, azon belül a délszláv államhoz való csatolásáról a legkésőbb határozott a békekonferencia. Az említett 1919. esztendő legelején a később elcsatolt terület még a jugoszláv igények listáján sem szerepelt, csupán néhány szlovén érzelmű muravidéki pap és egy-két, a békekonferencián tevékenykedő szakértő fejében vetődött fel annak gondolata. Néhány muravidéki szlovén papnál a jugoszláv államhoz tartozás felvetésének a gondolata akkor még olyan szándékkal bontakozott ki, hogy a közösség későbbi státusának Magyarország keretében minél magasabb alappozíciót biztosítsanak. A szakértők viszont a „követeljünk minél többet, és majd csak kapunk valamit” elv alapján kezelhették a kérdést. Főleg a magyarlakta települések elcsatolására vonatkoztatható az utóbbi feltételezés, tehát arra a mintegy harminc színmagyar településre, amely – összefüggő sávban – közvetlenül a későbbi trianoni határ mentén található. Sajnos az igazság azonban az, hogy az I. világháborút lezáró békekonferencián Magyarországgal szemben még a lehetetlennek tűnő elképzelés is megvalósult, úgy mintegy 22-25 ezer magyar nemzetiségű polgár került a Mura mentén máról holnapra többségiből kisebbségi sorsba.

Szükséges kihangsúlyozni, hogy a muravidéki magyarság, mint rendkívül kis létszámú nemzeti közösség, az új környezetben az átlagosnál komolyabb nehézségekkel találta magát szemben, hiszen néhány nap alatt a magyar értelmiség döntő többsége elhagyta a vidéket, és a trianoni Magyarország területére költözött. Az ott maradt magyar lakosság szürkeállomány nélkül maradt, majd reá nehezedett a jugoszláv asszimiláló politika minden formája. Elegendő csupán azt említeni, hogy a földreform során a magyarságot rendeletbe iktató módon kisémmizték, hiszen aki magyarnak vallotta magát, az eleve nem juthatott földhöz, és e megalázó diszkrimináció során még a népszámlálási adatokat is a magyarság ellenében felhasználták.

A magyarok mellé és közé idegeneket telepítettek, hogy a közösség egységét minél gyorsabban megbontsák, a magyar tannyelvű iskolákat néhány év során fokoza-tosan felszámolták, valamint a vallásgyakorlás és a kulturális élet is komoly akadályokba ütközött.

Még egy jelenségről kell szólni a trianoni békediktátummal a magyarságra oktrojált állapotot illetően. Nem azonos ugyanis a nemzeti tudat és az anyanyelv megélése, védelmezése akkor, ha egy közösséget saját akarata ellenére, erőszakos módon taszítanak kisebbségi sorsba, olyan helyzetbe, amikor egy etnikum folyamatosan hosszabb ideig (talán évszázadok során) együtt él a többségi nemzettel. Ne essék félreértés, minden nemzeti kisebbségnek megvan a saját kálváriája, azonban a nemzeti tudat állapota és az ahhoz való kötődés tekintetében jelentős mértékben más a helyzet az erőszakosan elszakított közösségeknél, mint az egyéb módon kisebbségi státusba került népcsoportok esetében. A történelmi Magyarország esetében több kisebbség természetes vagy szükségszerű migráció révén került a Kárpát-medencébe, azonban a döntő többség semmiképpen sem saját akarata ellenére. Különböző népcsoportok még kiváltságokat is élveztek a magyarsággal szemben, és a dualizmus második feléig csak elvétve mondható el olyan esemény, amikor az ország területén élő nem magyar anyanyelvűek negatív megkülönböztetésben részesültek volna. Sokan persze, mint a környező országok történetírása általában, úgy közelítik meg a kérdést, hogy a magyarság is a honfoglalásával megszállta más népek földjét, azért ők a saját szemszögükből azzal magyarázzák és teszik „jogossá” a Trianonban szentesített ország- és nemzetcsönkítést, azonban aligha tekinthető megfontolt és logikus érvelésnek olyan álláspont, ha valaki a népvándorlás korszakában történeteket, a különböző népek hazakeresését összekeveri a legújabb kor, a csúcscivilizáció szintjére emelkedett huszadik század tragikus kimenetelű politikai hibáival.

Oda akarok kilyukadni, hogy a muravidéki magyarság minden vele szemben elkövetett elnyomás és politikai ellehetetlenítés ellenére, jelentősebb lélekszámú értelmiség nélkül is a két világháború között megmaradt erősen magyar kötődésűnek. A húszas és harmincas években mindig nagy szállkának számított a jugoszláv hatalom szemében, hogy a muravidéki magyarok fenségesen megünnepelték augusztus 20-át, Szent Ist-

ván-napját. Abban az időben ugyan a magyar nemzeti szimbólumok nyilvános használatára nem volt mód, azonban a magyar szent korona, a nemzeti színű zászló erősen jelen voltak a közösség tudatában. A magyar korona még akkor is számos hetési törölköző díszítésként megjelent, amellyel a szorgalmas hímző asszonyok számot adtak nemzeti és állami kötődésükről.

Emlékezetemben életem végéig megmarad egy érdekes jelenség. Számtalanszor hallottam nagyanyámtól, aki egy ízig-vérig magyar érzelmű parasztasszony volt, hogy nagyon sokszor a harmincas években, és később is, csak azért ment ki egy kapával a kezében a trianoni határtól csupán néhány méterre fekvő szántóföldjére, hogy a közeli magyar határlaktanyán lengő magyar nemzeti zászló láttán könnyes szemmel gyönyörköd-hessen. Amennyire a jugoszláv hatalom a két világháború között asszimilálni szerette volna a muravidéki magyarságot, a közösség a tudata mélyén annál erőteljesebben ellenszenvezett a törekvéssel. Kinyilvánítani a tényleges nemzeti kötődést persze akkor lehetetlen volt, de a nyolcvanas években több, akkor már idős emberrel beszélgettem, akik elmondták, hogy a magyarság döntő többsége (sőt a szlovén származásúaknak is bizonyos hányada) a húszas és harmincas években a Mura mentén azt remélte, hogy bekövetkezik majd a trianoni békeszerződés revíziója, és azzal megtörténik a visszacsatolás. A visszacsatolás 1941 áprilisában valóban bekövetkezett, és azt a Mura mentén élő magyarság egyértelműen felszabadulásként élte meg. Az akkori időszak jellemzéseként megemlítjük, hogy egy falusi temetőben egy fiatal legény, miután a megérkező magyar katonákat meglátta, a következőket kiáltotta édesapja sírja fölé: „Kelj fel, édesapám, mert megjött a felszabadulás.” Alsólendva piros-fehér-zöld nemzeti színekbe öltözött a rejtékhelyekről előkerült magyar zászlók révén, és úgy várta a több száz fős tömeg a magyar katonaságot. Muraszombatban is hasonló volt a helyzet, habár a város nemzeti összetétele akkora már a magyarság szempontjából nagyon megromlott. A háborús évek sajnos a magyarok lakta Mura mentén is sok gyötrellemmel, borzalommal jártak, majd jött a „hidegzuhany”, az ismételt visszaállított délszláv fennhatóság.

Az újbóli elcsatolás megélése talán érzelmileg nem volt annyira megrázó, mint trianon után, de a következmények annál drasztikusabbak voltak. A muravidé-

ki magyarságot is a „bűnös, illetve csatlós nemzet” jelzővel illették, és ez számos megkülönböztetéssel járt. A háború utáni első években még bizonytalan volt a kis magyar közösség, majd jött a vasfüggöny időszaka, ami alapjaiban megváltoztatta helyzetet. Akkorra már egyre jobban tudatosult a magyarságba, hogy a hovatartozásnak ügye véglegesen lezárult, politikai változásokba, netán határkorrekciókba már többé nem reménykedhet. A hatalom erős nyomást gyakorolt annak érdekében, hogy elhitesse a magyarsággal, hogy jövőjét csakis Jugoszláviában, azaz Szlovéniában remélheti. Az agitáció tárgyát képezte a magyar nemzeti értékek és szimbólumok állandó gyalázása, és a hatalomnak az is kapóra jött, hogy a magyarországi helyzetet a kisebbségi magyarság ellen fordíthatta. Többen ugyanis azért inogtak meg, mert úgy vélték, hogy a „szovjetcsatlós anyaországtól” valójában semmi jó sem várható, tehát jobb lesz más megoldás után nézni. Abban az időszakban persze fizikailag is lehetetlen volt minden baráti, családi és egyéb kapcsolat Muravidék és az anyaország között, hiszen a hidegháború akkor tetőzött. Az sem lebecsülendő, hogy volt egy objektívnak tekinthető tényező is, amely ugyancsak kihatott a muravidéki magyarság lelki állapotára és nemzeti tudatára, mégpedig a szlovén régió bizonyos fokú gazdasági fejlettsége, amely valamennyire az anyaországi szintet is meghaladta. Van aki úgy vélte, hogy gazdasági és szociális tekintetben a társadalmi létrán „felfelé asszimilálódni nem is annyira lebecsülendő”. Mindent összevetve megállapíthatjuk, hogy a muravidéki magyarság értékrendje az ötvenes évek elejére valamennyire megváltozott, és azzal kezdetét vette a szlovén értékek, normák és életmód felé orientálódás időszaka. Szülőként sokan ösztönözték gyermekeiket arra, hogy – a magyarral szemben – inkább a szlovén nyelv és kultúra elsajátítására helyezze a hangsúlyt, hiszen azzal majd jobban boldogulhat. Persze, mindez a szlovén hatalmi tényezők tudatos erőltetésével és irányítása alatt történt, szükség szerint hol mézesmadzagot, hol nyomásgyakorlást alkalmaztak. A Mura menti magyar értékek fokozatos elsorvadásának, átorientálódásának a nemzeti tudat szempontjából tragikus következményei lettek, hiszen a hatvanas évekre a magyarságon belül már mély nemzettudatzavarok bontakoztak ki.

A helyzetet a későbbiek során tovább nehezítette a magyarságnak „felajánlott” kétnyelvű oktatási rend-

szert, amely az egykori jugoszláv testvériségegység szellemében valósult meg, és a magyar nyelv és kulturális értékek védelmével szemben inkább elméleti követelményrendszere volt. A vegyes házasságok rendkívül magas, az 50%-ot meghaladó aránya is jelentős mértékben befolyásolta a magyar nemzeti tudat gyengülését. Jelképesen ugyan a magyarok lakta vidéken szabadott használni a piros csillagos magyar zászlót, annak azonban a hetvenes években már eszmei és erkölcsi súlya alig volt. A magyar szent korona és a magyar címer ábrázolása, a magyar himnusz éneklése tabu volt, a legtöbben még családi környezetben sem szóltak azokról, nehogy a gyermeknek bántódása adódjon belőle. Az idősebbek sokszor könnybe lábadt szemekkel hallgatták a Szabad Európa Rádiót, és a Kossuth Rádiót is, a fiatalok azonban ilyenkor a legtöbben értetlenül álltak az öregek elérékenyülésével szemben. Akkor már Magyarországon is szinte teljesen kiszorult a nyilvános életből a határon túli magyarság fogalma – egyetemes magyarságról vagy egységes magyar kultúrnmuzetról akkor persze nem beszél(hetet) senki, ami ugyancsak rosszul hatott az akkor már a tízezer főt alig meghaladó kis Mura menti magyar közösségre.

Mindezen idő alatt a magyar korona, akár mint nemzettudatot erősítő szimbólum, akár mint a magyar államiságot jelképező vagy megtestesítő szent nemzeti érték, ugyancsak kiszorult a muravidéki magyarság tudatából, gondolatvilágából. Szent István-napját már nem szabadott ünnepelni, a magyar szentek a templomban is háttérbe szorultak. A március 15-e volt az egyetlen jelentősebb történelmi esemény, amelynek megemlékezését nem lehetetlenítette el a hatalom, azonban a fiatal nemzedék tudatában azt nem úgy ültették el, mint magyar nemzeti ünnepet, hanem – a szlovén kultúrünnepep hasonmásaként – mint magyar kultúrünnepet, azaz Petőfi-napját. Nem az volt a baj, hogy az iskolákban és a falvakban Petőfi-kultusz jött létre – hiszen mindannyiunknak egyformán fontos és egyik legnagyobb költőnk Petőfi Sándor –, a gond ott kezdődött, hogy csak Petőfi jelképezte 1848/49 eseményeit, a megemlékezés csupán elvont, esztétikai vonatkozásban nyilvánulhatott meg, míg a nagy forradalom tényleges vívmányai és a szabadságharc világméretű értéke a szőnyeg alá söpördött.

A hatvanas évek végén már élt olyan nemzedék a Muravidéken, aki nevelése révén már a magyarsághoz alig kötődött. A legtöbb esetben vallotta ugyan származását, azonban ő már nem magyarul álmódott, neki a szent korona, a himnusz szinte semmit nem jelentett, vagy ha mégis, akkor a trianon után megannyiszor elátkozott magyar nacionalista és irredenta jelképekkel azonosította azokat. Hosszan lehetne még folytatni a sort, a muravidéki magyarság nemzeti tudata elsorvasztásának éveit, azonban lépünk az időben egy lépést előbbre.

A hatvanas évek második felében Szlovéniában egyre divatosabb lett a kisebbségi jogok jelentőségét hangoztatni. Talán az egyik legkisebb délszláv nemzet rádöbent arra, hogy a mintegy tízezer magyar és háromezer olasz őshonos nemzeti kisebbség számára – anyagi tekintetben viszonylag olcsó áron – olyan európai, a középkelet-európai térségben akár precedens értéket lehet teremteni, ami majd a szlovén népnek hasznára válhat. Akár ilyen megfontolásból, akár a saját bőrén tapasztalt történelmi tanulságokat levonva, és humán európai nemzetként a gyenge, a kicsinyt megsegítésére sietve, a hatvanas évek végére, a hetvenes évek elejére megteremtődött a kisebbségi többletjogrendszerre épülő szlovén kisebbségvédelmi modell alapja. A progresszív kisebbségpolitikai változások a határon túlra szakadt szlovén közösségek érdekében való politikázást is más alapokra helyezték, ugyanakkor a jugoszláv szövetségi államon belül is radikális változást eredményeztek. Bárhogyan is történt, a kisebbségek számára rendkívül fontos volt a jogi és közösség tevékenységére biztosított pénzügyi helyzet javulása.

Bennünk ma már felvetődik többször a kérdés, hogy valójában az új magatartásformát nem kegyelemdöfésnek szánta e az akkori, még erőteljesen pártállambeli hatalom, mert bizonyos jogokkal még inkább el lehet szunnyadtatni főleg a kis létszámú nemzeti közösségek tudatát? A válasz persze a felvetett dilemmára csak szubjektív lehet, azért eltekintek attól. Ahhoz azonban nem fér kétség, hogy az 1974-es alkotmányban tetőző szlovén kisebbségpolitikai fellendülés a muravidéki magyarság számára mégis nagyon későn érkezett. A nemzeti tudat állapota akkor már betegágyra szorult. Lehet e a helyzeten fordítani, vetődött fel a nyolcvanas években többször is a kérdés, olyan időszakban, ami-

kor a közép-európai látótér már kitérült, a negyven esztendő délibábeszmék foszlásnak indultak, és a tényleges szabadság hóvirágjai már kidugták bimbójukat a szennyel és sárral egybevegyült barna levelek alól. Nagyon nehezen sikerült csak a nekirugaszkodás, hiszen az igazi értelmiségi réteg csak akkor kezdett az anyaországból hazaszállingózni (érdekes módon a Muravidékre feltehetően egzisztenciális okokból a legtöbb Magyarországon államközi ösztöndíjasként tanuló diák visszatért). Akkor kezdett csak nagyon szűk kis csoportban tudatosulni az a gondolat, hogy a kisebbség nem csak azért kisebbség, hogy némi jogokhoz jusson, hogy eltartsák – még ha a korábbi évtizedek sok szenvedése miatt azért sem lehet lelkiismeret-furdalása –, hanem azért is kisebbség, mert vele szemben áll egy többség, másrészt, mert a kisebbségnek anyanemzete, anyaországa is létezik. És ha létezik anyaország, bármennyire elfeledtük is azt, és ő is minket, akkor mi is tartozunk egy nemzethez, egy kultúrához, egy ezer éves államisághoz, a magyar szent koronához és a nemzeti zászlóhoz, sőt a Himnusz a miénk is. És Szent István is a miénk, és László, I. Nagy Lajos és Mátyás királyaink, és Rákóczi, Kossuth és Deák is, akinek az édesapja még a muravidéki Zsitkócon látta meg a napvilágot. Egyszerre kitérült a világ körülöttünk, és értelmiségiek is egyre többen jöttek, azonban a folyamat mégis megtorpant. A rendszerváltás, a szlovén önállósulás, Magyarország politikai átértékelődése, és a térség fontos országává nőtt tekintélye ellenére is komoly nehézségekkel találtuk magunkat szemben a 20. század végén. Rádöbentünk, hogy az elmúlt négy-öt évtizedben elveszett a muravidéki magyarság jelentős részének a hite, a gondolkodásban paradigmaváltás állt be, amit nem lehet máról holnapra megváltoztatni. Már a hetvenes években sikerül kieszközölni, hogy a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás terén fontos jogokhoz jusunk, és törekvéseinket pénzzel is támogatták, ami alapján – hála istennek – létrejöttek és megszilárdultak intézményeink. A rendszerváltás után a szimbólumaink használata terén is jelentős előrelépés történt: a magyar nemzeti színű zászlót nem csak mi használhatjuk, hanem a magyarlakta vidéken minden állami ünnep során tovább is kötelező annak a kifüggesztése. És a Himnusz, a mi szent énekünk is bekerült a szlovén törvénybe, ünnepeinken énekelhetjük azt. A magyar címer használatát a törvény ugyan már nem említi

(és annak kimaradásakor arról kemény vita folyt), azonban teljes egészében meg sem tiltja azt. Igaz, hogy a középkorostály is a Himnusz megtanulására kényszerült, mert fiatal korában arról még nem is igen hallott. A legfiatalabbak már megtanulhatják annak szövegét és dallamát az iskolában. Az igazsághoz tartozik azonban, hogy a magyar szimbólumokat azért nem mindenki fogadja nagy lelkesedéssel a Muravidéken, mert bizonyos körökben még mindig erős ellenszenv él a magyarsággal és a magyar értékekkel szemben. Csak reménykedhetünk benne, hogy az úgy gondolkodók köre nem túlságosan nagy.

Nagyobb baj azonban, hogy csak lassacskán sikerül az egykor elmarasztalt nemzeti értékeinek presztízsét visszavarázsolni. Minden korosztálynak megvan az „oka” rá, hogy most éppen miért nem tud a nemzet-tudat és az anyanyelv kérdésével foglalkozni, illetve miért közömbös számára ez az egész. Van bennünk kis kozmopolitizmus, egy kis közömbösség, de talán még a félelmet sem sikerült úgy igazából leküzdeni. Mintha mindig a többségi nemzettől kérnénk valamilyen jelzést, mielőtt bizonyos cselekvéseket, illetve lépéseket megteszünk. Mintha mégsem tudnánk a saját lábunkon járni. Pedig – hangsúlyozom, hogy mi nem más lábán akarunk taposni, mi nem kívánjuk mások jogát korlátozni (még ha valamennyire elvárjuk is, hogy az együttélés normarendszere, viselkedéskultúrája kétoldalú legyen, tehát a többség számára is járjon szellemi gazdagsággal és bizonyos szintű többletmunka-vállalással a multikulturalizmus) – csupán magyarságunkat szülőföldünkön kívánjuk teljes mivoltában és sokszínűségében megélni, még ha osztolni kell is másokkal azon. Közép-Európa már csak ilyen, hol felül vagy, hol alul, azonban a sokszínűség, a nemzeti és nyelvi

pluralizmus a legtöbb tájegységre valamennyire jellemző.

A nagy kérdés tehát az, hogy képesek vagyunk e önmagunkban tudatosítani, hogy nekünk a szimbólumaink fontosak, vidékünk csak akkor a miénk, ha ott anyanyelvünk és kultúránk is kényelmesen megfér. Sikerül e értékeinket megszerettetni gyermekeinkkel, és egy bizonyos szintig elfogadtatni másokkal? El tudjuk-e gondolatvilágunkból úzni a kóros beidegződéseket, amelyeket az elmúlt évszázad belénk préselt, és cselekvésünk üteme lesz-e annyira gyors, hogy megelőzzük fizikai megszűnésünket. Egy maroknyi kis nemzetrésznek ezzel a kérdéssel is állandóan foglalkozni kell. Megannyi kérdés, és még többet vethetnénk fel.

A magyar államalapítás tiszteletére a Muravidéken három királysobrot állítottunk. Amikor a lendvai Szent István-szobor terveit elemeztük, akkor egy időben az a történezmagatartás tudatosult bennem, hogy az első király fejére az ún. abronckoronát illessze a szobrász, hiszen az talán úgy szakmailag helytállóbb lesz. Majd kis

idő múlva szinte azonos időben találkoztak Király Ferenc szobrászművésszel a gondolataink, hogy Lendva egyik főterén, a római katolikus templom mellett Szent István fején csakis a magyar szent korona díszelget. Nem csupán a történelmi hitelesség a fontos, hanem legalább akkora súlya van annak is, hogy a magyar államiságot megtestesítő, és azt jelképező szent korona mit jelent a Mura menti népnek, az ott élő magyarságnak. Ma már nagyon büszkék vagyunk arra, hogy a nagy király mintegy 250 centiméteres, bronzba öntött alakja legfőképpen a Magyar Szent Korona fénye és kiugrázása miatt tündököl.

